

חבוש בבית האסורים שיכול לצאת יום אחד בשנה

א. הרדב"ז דן בשאלה המרתקת הבאה: אדם שחבוש בבית האסורים וביכולתו לבחור לצאת לחופשי יום אחד בשנה, באיזה יום עליו לבחור לצאת?

מה אתה חושב? באיזה יום עליו לבחור לצאת? חשוב על שתי אפשרויות עקרוניות שונות.

הרדב"ז ענה (שו"ת הרדב"ז ד, ג):

שאלה ראובן היה חבוש בבית האסורים ולא היה יכול לצאת להתפלל בעשרה ולעשות המצות והתחנן לפני השר או ההגמון ולא אבה שמוע להניחו זולתי יום אחד בשנה איזה יום שיחפוץ. יורה המורה איזה יום מכל ימות השנה יבחר ראובן הנזכר ללכת לבית הכנסת: תשובה הנה ראיתי אחד מחכמי דורנו בתשובה דבר זה צלל במים אדירים והעלה חרס בידו ועל יסוד רעוע בנה יסודו. בתחלה כתב דעדיף יום הכפורים ואח"כ החליפו ביום הפורים משום מקרא מגילה ופרסומי נסא דבעינן עשרה ואין ראוי לסמוך על דבריו. אבל מה שראוי לסמוך עליו הוא דאנן קי"ל דאין מעבירין על המצות ואין חולק בזה כלל הלכך המצוה הראשונה שתבא לידי שאי אפשר לעשותה והוא חבוש בבית האסורים קודמת ואין משגיחין אם המצוה שפגעה בו תחלה היא קלה או חמורה שאי יודע מתן שכן של מצות וזה פשוט מאד אצלי. דוד בן שלמה ׳ אבי זמרא.

מהי תשובת הרדב"ז? מהו נימוקו? כיצד הוא לומד זאת מהכלל 'אין מעבירין על המצוות'?

הרדב"ז עונה שעל החבוש לצאת במצוה הראשונה שאינו יכול לקיים בכלא. הוא מנמק זאת בכלל אין מעבירין על המצוות. בהמשך נעסוק בהרחבה בשאלה ובעולה מסוגיות הש"ס, ובשלב זה נתבונן בנימוקו של הרדב"ז שלומד מהכלל 'אין מעבירין' שעליו לבחור לצאת במצוה הראשונה שלא יכול לקיים בכלא. נימוק זה מעורר התבוננות: סוגיות הש"ס מיישמות את הכלל במצב של התלבטות איזו מצוה לקיים תחילה, דישון המזבח או הטבת הנר, או במצב של התלבטות באיזה חפץ לקיים את המצוה. אך האם הכלל נאמר גם במצב שבו ניתן לקיים רק אחת משתי מצוות? **התוספות** ביומא סבורים שלא (יומא ג):

ויש לומר דלא שייכא דריש לקיש אלא היכא דבעינן למעבד תרוייהו שיש להקדים ההוא דפגע ביה ברישא אבל היכא דלא עבדינן אלא חד לא גמרינן מיניה ונעביד לתדיר לחודיה ולא נעביד לשאינו תדיר.

וכך כותב **הנשמת אדם** שחולק על דברי הרדב"ז (חיי אדם חלק א, כלל סח):

דלא שייך דלא מעבירין אלא כשרוצה ב' מצות, כגון שרוצה להניח טלית ותפילין דבאיזה שיפגע תחלה צריך לעשות. אבל אם אין לו פנאי לקיים שניהם רק א', לא שייך בזה אין מעבירין, אלא אדרבה אזלינן אחר המצוה החמורה, כגון ציצית ותפילין, תפילין חמורה שהיא

קדושה ביותר וגם חובת הגוף, וכן כל כיוצא בזה, או א' תדירה וא' אינה תדירה כל כך, יעשה התדיר, דקיימא לן תדיר עדיף (כ"כ תוס' ביומא שם להדיא).

באיזה סוג מצבים נאמר דין אין מעבירין לדברי התוספות והחיי אדם? חשוב: מדוע הוא נאמר דווקא במצבים מסוג זה ולא במצב הדומה לשאלת הרדב"ז?

דין אין מעבירין קשור לכבוד למצוה וליחס הנכון אליה. הוא אמנם גובר על דין תדיר קודם, אך רק במצב שבו בכל מקרה יקיים בהמשך את המצוה התדירה: אז עדיף לקיים את המצוה שבאה לידו ולא לזלזל בה. הכלל לא נאמר במצב שבו עצם קיום המצוה החמורה מוטל על כפות המאזניים, שכן במקרה שכזה משקלם של מושגי הכבוד קטן יותר, והשאלה הקובעת היא חומרת המצוה וחשיבותה.

שאלה נוספת על דברי הרדב"ז היא שדין 'אין מעבירין' נאמר לכאורה רק במצב של מפגש ממשי עם חפץ המצוה או עם אפשרות מעשית לקיימה, אך באיזה מובן האסיר 'פוגש' את המצוה? הוא הרי רק מחויב בה ולא בא במגע עם חפץ המצוה?

ב. נמשיך בהתבוננות בשאלה ונלך לסוגיות הש"ס שסביבן דנו רבותינו שבכל הדורות בשאלתנו. נפתח בסוגיה במועד קטן ובפירושו של רש"י (מו"ק ט):

אמר ליה לבריה: בני אדם הללו אנשים של צורה הם, זיל גביהון דליברכוך (לך אליהם שיברכו אותך). אזל, אשכחניהו דקא רמו קראי אהדדי; כתיב פלס מעגל רגלך וכל דרכיך יכנו, וכתוב ארח חיים פן תפלט! - לא קשיא: כאן - במצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים, כאן - במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים.

ומפרש רש"י (שם):

פלס מעגל רגלך - כלומר: שקול מצות ועיין בהן, איזו מצוה גדולה, ועשה הגדולה. וכתוב ארח חיים פן תפלט - דמשמע: כל מצוה שתבא לידך - עשה אותה, בין גדולה בין קטנה, ואל תניח קטנה מפני הגדולה. מצוה שאפשר לעשותה על ידי אחרים - תפלט, פלס מעגל רגלך, שתעשה אתה הגדולה, וחבריך יעשו קטנה. ובמצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים - אל תפלט, אלא מצוה שבא לידך, בין גדולה בין קטנה - עשה.

מהי הסתירה שבה מתלבטת הסוגיה? מהי הכרעתה? חזור לשאלה שבה דן הרדב"ז: מה לדעתך תענה הסוגיה?

במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים ומוטלת על האדם אישית, 'אל תפלט', 'כל מצוה שתבא לידך - עשה אותה, בין גדולה בין קטנה, ואל תניח קטנה מפני הגדולה'. נראה אפוא שהסוגיה תענה שעל החבוש לבחור לצאת במצוה הראשונה שמוטלת עליו אישית ולא יוכל לקיימה בכלא.

ג. סוגיה נוספת שממנה עולה הבנה דומה היא סוגיית העוסק במצוה פטור מהמצוה. הגמ' בסוכה דנה במקור לכלל זה. המקור הראשון שהובא הוא הדרשה, 'בשבתך ובלכתך - בלכת דידך הוא דמיחייבת, הא בלכת דמצוה - פטירת'. על כך שאלה הגמ' מדוע יש צורך בדרשה זו, הרי אפשר ללמוד זאת מהדרשה הבאה (סוכה כה):

והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא? מהתם נפקא, דתניא: ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם (ולכן לא יכלו להקריב את הפסח במועדו) אותם אנשים מי היו? נושאי ארונו של יוסף היו, דברי רבי יוסי הגלילי, רבי עקיבא אומר: מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואביהוא. רבי יצחק אומר: אם נושאי ארונו של יוסף היו - כבר היו יכולין ליטהר, אם מישאל ואלצפן היו - יכולין היו ליטהר. אלא עוסקין במת מצוה היו, שחל שביעי שלהן להיות בערב פסח. שנאמר ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, ביום ההוא אין יכולין לעשות, הא למחר - יכולין לעשות.

מכך שהיה מותר לאנשים להיטמא למת כדי לקברו, למרות שהדבר יגרום לכך שלא יוכלו לקיים את הפסח, אפשר ללמוד שהעוסק במצוה פטור מהמצוה - שהעוסק במצוות הקבורה פטור ממצוות הפסח. מדוע אפוא יש צורך בדרשת 'ובלכתך בדרך?' עונה הגמ' (שם):

צריכא, דאי אשמעינן התם (שהיה מותר להם להיטמא) - משום דלא מטא זמן חיובא דפסח (כאשר נטמאו כדי לקבור), אבל הכא דמטא זמן קריאת שמע - אימא לא, צריכא. ואי אשמעינן הכא (בק"ש) - משום דליכא כרת, אבל התם (פסח) דאיכא כרת - אימא לא, צריכא.

אין די במקור זה כדי ללמוד שהעוסק במצוה פטור מהמצוה מפני שהוא מתיר להיטמא רק לפני שהגיע זמן הפסח. ואכן, לאחר שהגיע זמן חיוב הפסח, חצות היום, אסור להיטמא. התוספות דנים בכך ומקשים: הרי מותר להיטמא למת מצוה, מת שאין מי שיקבור אותו, אפילו לאחר שהגיע זמן הפסח? בתשובה הם מחלקים בין מת מצוה לשאר הקרובים (שם):

ואין להקשות מהא דדרשין בריש טבול יום (בזבחים דף ק. ושם) דהולך לשחוט את פסחו מטמא למת מצוה מולאחותו אפילו לאחר חצות, דמת מצוה שאני. והא דדייק הכא מבריייתא דקתני למת מצוה נטמאו (ובכל זאת הגמ' אמרה שהבריייתא מדברת רק לפני חצות) לא מת מצוה ממש אלא כלומר לקרובים כדפירש בקונטרס (והבריייתא אינה עוסקת במת מצוה ממש אלא בקרובים) ולאחר חצות הוא דאינו מטמא (לקרובים) כדקתני התם אמרת לא יטמא אבל קודם חצות יטמא (לקבורת קרוביו גם כאשר יש מי שיקבור אותם) כדקאמרינן התם ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ונמנו אחיו הכהנים וטמאוהו בעל כרחו.

מתי אדם צריך להיטמא לצורך קבורת קרוביו גם כאשר הדבר יגרום לכך שלא יוכל להקריב את הפסח? מתי הפסח גובר?

לפני שהגיע זמן הפסח על האדם להיטמא לצורך קבורת קרוביו. אך לאחר שהגיע זמן הפסח מותר לו לעשות זאת רק לצורך קבורת מת מצוה ולא לצורך קבורת קרוביו. רש"י מסביר את העקרון העולה מכך (רש"י סוכה כה.):

מכל מקום שמעינן מיניה דעוסק במצוה פטור מן המצוה, שהרי נטמאו במתיהן שבעה ימים לפני הפסח, ואף על פי שטומאה זו תעכב על ידם אכילת פסחיהן, אלמא: מצוה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא.

מה היסוד שלומד רש"י מההיתר להיטמא לפני שהגיע זמן הפסח? חשוב: לאור יסוד זה, מה החבוש צריך לעשות?

מכך שמותר להיטמא לצורך קבורת הקרובים, מצוה קלה, למרות שהדבר יוביל לכך שלא יוכל לקיים את מצוות הפסח החמורה, לומד רש"י ש'מצוה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא'.

נראה אפוא שגם סוגיה זו תענה לחבוש: עליך לקיים את המצוה הקלה שבאה לידיך ו'אינך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא'. סוגיה זו מצטרפת אפוא לסוגיה הקודמת: במצוות שמוטלות עליך אישית, אל תפלט, אל תחשב, אלא תקיים את המצוה הקלה שבאה לידיך ואל תחשוב על המצוות החמורות העתידיות.

ד. מהסוגיות הקודמות עלה אפוא שהחבוש צריך לצאת מייד כאשר לא יוכל לקיים בכלל אחת מהמצוות המוטלות עליו אישית. הוא אינו צריך ואסור לו לחשוב על המצוות החמורות העתידיות, אלא עליו לקיים את המצוה הקלה הראשונה שבה הוא מחויב גם אם הדבר יגרום לכך שבעתיד לא יוכל לקיים מצוות חמורות אחרת. נפנה כעת לסוגיה במנחות שממנה עולה לכאורה אחרת. הגמ' דנה בשאלה מה קודם, 'תדיר' או 'מקודש'. היא מתלבטת במקרה הבא: יו"ט ויש רק בהמה אחת, אפשר להשתמש בה כדי להקריב את קרבן התמיד של מחר, יום חול, או כדי להקריב את קרבן המוסף של היום. מה לעשות? מה עדיף? מוסף של יום טוב, 'מקודש', קרבן קדוש יותר, או התמיד של מחר, התדיר יותר? (מנחות מט.):

בעא מיניה ר' חייא בר אבין מרב חסדא: ציבור שאין להן תמידין ומוספין (ויש להם רק בהמה אחת והם צריכים להחליט אם להקריב בה מוסף או תמיד), אי זה מהן קודם? ... אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאינדא, תמידין עדיפי שכן תדיר, או דלמא מוספין עדיפי דהווי להו מקודש?

במה הספק תלוי? מה היתה הגמ' מורה אם היה ברור לה שהתמיד של מחר התדיר עדיף? מה היתה הגמ' צריכה להורות לאור היסוד שעלה משתי הסוגיות הקודמות, עדיפות המצוה הקלה העכשווית על פני המצוה החמורה העתידית?

עולה מדברי הגמ' שאם 'תדיר' עדיף מ'מקודש', יש להשאיר את הבהמה למחר כדי להקריב בה תמיד ואין להקריב בה מוסף באותו היום! ומכאן שאין לומר שעלינו לקיים את המצוה הקלה העכשווית בלא לחשוב על המצוה החמורה העתידית. שהרי, אם היה ברור לגמ' שמצוות המוסף קלה יותר לא היינו מקיימים אותה כדי לקיים בעתיד את מצוות התמיד החמורה יותר!

נסה להתמודד עם הסתירה בין הסוגיות. חשוב על הבדלים בין המצבים.

ה. נפגש עם שתי התמודדויות של רבותינו עם השאלה. הראשונה, של **רבי צבי הירש אשכנזי, החכם צבי**¹. נלמד את דבריו במלואם כדי לשוב על עיקרי הדיון (שו"ת חכם צבי סימן קו):

כתב מהרדב"ז בתשו' י"ג מי שהיה חבוש בבית האסורין ונתנו לו רשות לצאת פעם אחת בשנה אין חוששין למצוה קלה או חמורה אלא כיון דקיי"ל אין מעבירין על המצוות הראשונה שתבא לידו וא"א לעשותה בבית האסורין יעשנה, ויש להקשות על זה דקמבעיא לן בפ' התכלת ציבור שאין להם תמידין ומוספין איזה מהן קודם ומוקי לה במוספין דהאינדא ותמידין דלמחר

1. מתוך פרויקט השו"ת: "רבי צבי הירש בן יעקב אשכנזי, החכם צבי, נולד במורביה בשנת ה"א ת"כ (1660) ונפטר בלבוב, גליציה בשנת ה"א תע"ח (1718). בצעירותו הוא למד במורביה. בשנת ה"א תל"ו (1676) הוא נשלח לשאלוניקי כדי לרכוש גם את דרך הלימוד הספרדית. במשך השנים שבילה בקהילות ספרדיות שונות, הוא קלט את מנהגייהם ואף זכה בתואר הספרדי, "חכם". הוא שימש ברבנות בקהילות ספרדיות, וכן בגרמניה, באמשטרדם, בלונדון ובפולין".

תדיר עדיף או מקודש עדיף ואי כסברת הרב ז"ל אף אי תדיר עדיף מוספין קדמי מטעם דאין מעבירין על המצות אלא ודאי דלא אמרינן אין מעבירין על המצות אלא בשתייהן שוות אבל לא בחדד מינייהו עדיף... אלא שרואה אני דברי הרדב"ז ז"ל תלמוד ערוך הם בפ"ק דמ"ק ר' יונתן בן עסמאי ור"י בן גר' דקא רמו קראי אהדדי כתיב פלס מעגל רגליך וכתוב אורח חיים פן תפלט ל"ק כאן במצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים כאן במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים ופירש"י ז"ל... מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים עשה אתה הגדולה וחביריך יעשו הקטנה מצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים אל תפלט אלא מצוה שבאה לידך בין גדולה בין קטנה עשה. ומסתמא דברי הרדב"ז ז"ל במצוה שא"א לעשותה ע"י אחרים מיירי וההיא דברכת הלבנה שפסק הרב בתרומת הדשן שיש לנו להמתין (למוצאי שבת כדי לקיימה בהידור) לא קשיא דהתם המצוה ההיא נעשית באופן יותר משובח לכן יש להמתין כדי לקיימה על צד היותר טוב. וכן ההיא דתמידין ומוספין יש לומר דכחדא מצוה חשיבי דתרווייהו עבודת הקרבנות ובחד בהמה נינהו (ולכן אם התמיד העתידי היה חשוב יותר היינו מוותרים על המוסף העכשווי) אבל במצות שונות אין מעבירין קלה מפני החמורה.

מהי תשובתו של החכם צבי? נסה לנסח את הדברים ככלל שיקבע מתי העתיד ידחה את ההווה ומתי ההווה יגבר על העתיד.

בדרך כלל מצוה חמורה עתידית אינה דוחה מצוה קלה עכשווית, ועל האדם לקיים את המצוה שבה הוא מחויב בהווה גם אם הדבר יגרום לכך שלא יוכל לקיים מצוה חמורה עתידית. אולם, התמיד והמוסף שונים: שניהם חלק ממצוה אחת, שניהם חלק מ'עבודת הקרבנות', ובמצוה אחת לימד אותנו תרומת הדשן שניתן להמתין כדי לקיים את המצוה בצורה מהודרת יותר. לכן התמיד של מחר יכול לדחות את המוסף של היום, שניהם חלק מאותה מצוה.

חשוב על הראיה מתרומת הדשן ועל היישום של דבריו בגמ' במנחות. מה הקושי בדבר? מובנת לך הסברה לחלק בין שתי מצוות ובין שני חלקים של אותה מצוה?

נראה שקשה לראות בדברי תרומת הדשן מקור לתשובת החכם צבי: תרומת הדשן הורה שהערך של הידור במצוה גובר על ערך הזריזות, ולכן יש לוותר על הזריזות כדי להדר במצוה. אך הוא לא הורה שניתן לבטל מצוה כדי לקיימה בעתיד בצורה משובחת יותר! לכן גם אם התמיד והמוסף הם אכן חלקים של אותה מצוה, עדיין קשה להבין מדוע מותר לבטל חובה קלה עכשווית אם בדרך כלל אין לעשות זאת - מה בכך ששניהם חלקים של אותה מצוה?

1. התשובה השנייה שנלמד היא של רבי דוד פרדו (שו"ת מכתם לדוד יו"ד מד):

אמנם במאי דקא מבעיא ליה בתמידין דלמחר ומוספין דהאידנא ודאי קשה דתיפוק ליה דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה. אמנם כל זה מיושב במה שחילק מורי שיחיה שם בספרו הנזכר בין היכא דרמיא עליה המצוה בפרטות להיכא דלא רמיא עליה (אלא על הציבור), דהיכא דעליה דידיה רמיא אף על גב דלא אתחיל במצוה כמאן דאתחיל דמי ומקרי עוסק במצוה.

מהי תשובתו של רבו של המכתם לדוד?

היסוד שלימדו אותנו הסוגיות בסוכה ומו"ק נאמר רק באדם פרטי ולא בציבור. אדם פרטי שמחויב במצוה מוגדר מייד כעוסק במצוה שפטור ממצוות עתידיות אחרות, ולכן הוא אינו צריך לחשוש להן ועליו לקיים את חובתו. בציבור, לעומת זאת, המצב שונה. על הציבור לחשוב על העתיד ולא להתמקד בהווה בלבד. ליחיד אומרת התורה: קיים את חובתך, את מצוותיך. אל תחשוב על התוצאות והמצוות העתידיות, אלא היה יהודי פשוט שמקיים את המצוות שבהן הוא מחויב. ציבור אינו יכול וצריך לחיות כך, אלא עליו לחשוב על התוצאות העתידיות ולהתחשב בהן.

ז. ההבנה שעלתה עד כה היא שאדם פרטי צריך לקיים את המצוה הקלה שבה הוא מחויב בהווה גם אם הדבר יגרום לכך שלא יוכל לקיים מצוה עתידית חמורה אחרת. כך עלה כאמור הן מהסוגיה במו"ק, 'ובמצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים - אל תפלוס, אלא מצוה שבא לידך, בין גדולה בין קטנה - עשה', והן מהסוגיה בסוכה, 'מצוה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני חמורה העתידה לבוא'. אולם, **החיי אדם**, בעקבות סוגיית מנחות, חלק (חיי אדם חלק א, כלל סח):

ואפילו יש לפניו מצוה דאורייתא לעשות היום, רק כשיעשנה היום לא יוכל למחר לעשות מצוה דאורייתא אחרת שהיא חמורה מזו, **מצוה דלמחר עדיף**. ולכן נראה לי באנשי חיל יהודים שצריך לילך על משמר שלו בערב יום כפור וכיוצא בו אלא דאז לא יכול להניח תפלין באותו יום, ולעומת זה יכול למחר ביום הכיפורים להתענות... ויכול להחליף המשמר עד למחר, לא אמרין אין מעבירין על המצות, ומוטב שלא יקרא היום. ודוקא בזמן מועט יום או יומים, בזה לא שייך שמא ימות. אבל באיזה ימים, צריך עיון, דאפשר דחיישינן שמא ימות.

בנשמת אדם דן **החיי אדם** בדברי הרדב"ז שפסק שהולכים אחרי ההווה והקשה עליו מכוח הסוגיה במנחות (נשמת אדם שם):

ובמנחות דף מ"ט אבעיא להו צבור שאין להם תמידין ומוספין ואם יקריבו היום מוספין לא יהיה להם למחר תמידין [הי] עדיף, ומסיק דשוין הן. וקשה מאי קא מבעיא ליה, הא אמרין אין מעבירין וא"כ בעל כרחך מוספין דהיום קודמין (גם את התדיר חשוב יותר). ואמנם מצאתי ביומא ל"ג בתוס' ד"ה אין מעבירין שכתבו וז"ל דלא שייך אין מעבירין אלא היכא דבעינן למעבד תרווייהו, שיש להקדים ההוא דפגע ביה ברישא אבל היכא דלא עבדינן אלא חד לא גמרין מניה ונעביד לתדיר לחודיה ולא נעביד לשאינו תדיר עכ"ל, ובזה אתי שפיר ולא קשה מידי, דהיכא דבעינן לדחות אחד בזה אמרין שיעשה העדיף (והכלל של אין מעבירין לא שייך כאשר יכול לקיים רק אחת משתי מצוות)... אחר שכתבתי זאת ראיתי בתשובות חכם צבי סי' ק"ו שכתב בשם רדב"ז שמי שיש בידו לעשות איזה מצוה, כל שבא לידו ראשון יעשה בין גדולה או קטנה משום דאין מעבירין על המצות. והחכם צבי הקשה עליו מסוגיא דמנחות שהבאתי... ואין ספק אצלי שנעלם מח"צ דברי תוס' ביומא שהבאתי.

מהי מסקנתו של החיי אדם? הקשה עליו מהסוגיות בסוכה ומו"ק!

קל אמנם לקבל את טענתו של החיי אדם שדין 'אין מעבירין' לא נאמר במצב שבו אחת מהמצוות נדחת לגמרי וכפי שלמדנו לעיל. אך קשה יותר להתמודד עם סוגיית סוכה שבה אומרת הגמ' במפורש שדין העוסק במצוה פטור מן המצוה מורה שעל האדם לקיים את המצוה הקלה שבה הוא מחויב כעת בלא לחשוב על העתיד, להיטמא לקרוביו למרות שהדבר יוביל לכך שלא יוכל להקריב את הפסח? איך יסביר אותה החיי אדם? כיצד הוא יתמודד עם דברי רש"י שלמד מסוגיה זו ש'מצוה קלה הבאה לידך אינך צריך לדחותה מפני חמורה

העתידה לבוא? כיצד הוא יתמודד עם הסוגיה במו"ק שממנה החכם צבי למד את עמדתו? למדנו כיצד החולקים על החיי אדם יתמודדו עם סוגיית מנחות, הסוגיה שאותה הציב החיי אדם במוקד עמדתו², אך כיצד יתמודד החיי אדם עם סוגיית סוכה ומו"ק?

נשוב לסיום לשאלה שבה התלבט הרדב"ז, באיזה יום לצאת מהכלא, וננסה להציג תשובה שונה: נכון אמנם שבדרך כלל על האדם לקיים את המצוה הקלה שבה הוא מחויב בהווה גם כאשר הדבר יגרום לכך שלא יוכל לקיים מצוות חמורות בעתיד, וכפי שלמדו רבותינו מסוגיות סוכה ומו"ק. אך עדיין הדבר אינו מוביל בהכרח למסקנתם שעל החבוש לצאת ליום החופשה השנתית מייד בהגיעו למצוה הראשונה שלא יוכל לקיים בכלא. כרגע הוא אסור בבית האסורים וככזה הוא אנוס. נכון אמנם שיש לו חופשה של יום אחד בשנה, אך האם האפשרות לקחת יום חופשה בשנה גורמת בהכרח לומר שהוא אינו אנוס? לא בהכרח ויתכן שהוא עדיין מוגדר אנוס. יתכן אפוא שהוא יכול לבחור לקחת את יום החופש ביום שירצה - אם למשל הוא מאוד אוהב את פורים וזהו יום בעל חשיבות עליונה בעבודת ה' שלו, שיבחר בפורים. אם הוא חפץ ביום חתונת אחותו, שיבחר ביום זה. והכל בהתאם לרצונו ובחירתו שכן מצבו הבסיסי הוא אנוס ויום החופשה השנתי אינו מבטל את הגדרתו כאנוס.

2. יחלקו בין יחיד לציבור או בין שתי מצוות לשני חלקים של אותה מצוה, וכפי שראינו לעיל את שתי התשובות.